

محمد مسگرانی طریقه
قاضی دادگاه انقلاب اسلامی

جرائم شهری و لزوم سیاستگذاری پیشگیرانه

مقدمه

امروز شهرنشینی و شهرگرایی به صورت یک پدیده اجتماعی در کلیه جوامع مطرح شده است. اگر نگاهی هر چند مختصر به جمعیت شهری در جهان بیندازیم به خوبی درمی یابیم که هم اکنون نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می کنند و طرحهای موجود تا سال ۲۰۲۵ نشان می دهد که بیش از دو سوم جمعیت جهان تا آن موقع ساکن شهرها خواهند بود. شهرهای جهان با سرعت یک میلیون نفر در دقیقه رشد می کنند، شهرها امروز نقش مهمی در توسعه دارند.^۱ این شهرها هستند که همچنان از مناطق روستایی مهاجر جذب می کنند و فی الواقع افراد را قادر به پیشرفت اجتماعی و اقتصادی می سازند. افزایش جمعیت شهری در کشورهای در حال توسعه به مراتب سریعتر از رشد جمعیت در کشورهای توسعه یافته است. امروزه در مقابل

۱-۱- زمینه سند اسکان، ۲- چرا کنفرانسی در مورد شهرها، کنفرانس مدل مستقر در مورد سکونتگاههای انسانی، استانبول - ترکیه ۳-۴ ژوئن ۱۹۹۶.

هر سکنه شهر در کشورهای توسعه یافته، تقریباً دو سکنه شهری در کشورهای در حال توسعه وجود دارد. این رقم در سال ۲۰۲۵ تقریباً ۴ نفر خواهد شد.^۱

نرخ سریع رشد جمعیت شهری توانایی دولت‌ها را در تأمین خدمات اولیه از یک طرف و جلوگیری از معضلات و آسیب‌های اجتماعی از طرف دیگر محدود می‌سازد. اغلب ناتوانی دولت‌ها منجر به مسایل و مشکلات مختلفی مانند فقر، بیکاری، سرپناه نامناسب، آلودگی محیط زیست، خشونت، جنایت و جرم شده‌است. در این روند وجود آنچه به صورت یک حقیقت ناخوشایند در محیط شهری رخ می‌نماید، گسترش بیش از پیش جرم و جنایات است. برای مثال در فرانسه طی ۲۰ سال از ۱۹۶۳ تا ۱۹۸۴ میلادی جرم و جنایت پنج برابر افزایش یافته‌است. در فرانسه جنایت و سرقت در رأس جرایم قرار دارد. که روزانه ۱۰۰ هزار سرقت در فرانسه صورت می‌گیرد و این وضعیت سرقت به طوری شده‌است که جرم‌شناسان آن را «شیوه دوم مصرف» تعریف کرده‌اند.^۲

دنيس زابو تحول بزه‌کاری در دهه ۲۰۰۰ را در مجله بین‌المللی جرم‌شناسی چنین بیان کرده‌است: اگر بزه‌کاری به همین ترتیب ادامه پیدا کند، ۸۳٪ از اطفال زیر ۱۲ سال لااقل یک بار، در عمر خود قربانی اعمال خشونت‌تبار خواهند بود. از هر ۱۲ شهروند یک نفر قربانی قتل خواهد بود که در بین سیاهپوستان نسبت ۱ به ۳۰ است. تقریباً هر شخص در طول عمر خود یک بار مورد سرقت قرار خواهد گرفت. در شهرها از هر یک اتومبیل و در روستاها از هر ۱۰ اتومبیل یکی به سرقت می‌رود.

احتمال بزه دیده شدن با بالا رفتن سن کاهش می‌یابد. در سن ۲۰ سالگی برای اینکه شخص بزه دیده واقع شود، ۷۲٪ در سن زیر ۵۰ سالگی، ۲۲٪، و در سن ۷۰ سالگی ۸٪ خواهد بود.

۱- همان مرجع.

۲- شیوه اول مصرف این است که جنسی را انسان خریداری کند و پول آن را بپردازد.

۳- Victim به معنای بزه‌دیده، مجنی Victimology به معنای بزه‌دیده‌شناسی Victimization به معنای حمایت از مجنی علیه و بزه‌دیده است.

حال در این مقاله برآنیم که با تبیین جرم شهری و ویژگیهای آن، سیاستهای جنائی و اجتماعی و فرهنگی غالب را برای پیشگیری از این جرایم پیشنهاد کنیم، البته در این موضوع نیم‌نگاهی نیز به سیاستهای سازمان ملل بخصوص در کنگره نهم خواهیم داشت.

۱- جرایم شهری و خصوصیات آن

جرم در لغت به معنای گناه، جناح و عصیان آمده و در ادبیات نیز بیشتر در معنای اول، یعنی گناه مورد توجه قرار گرفته است. اما در قلمرو علوم جنائی و جرم‌شناختی، یعنی در محدوده علمی که به مطالعه تنشهای مخالف نظم اجتماعی می‌پردازند و یا تنشهای اجتماعی را بررسی می‌کنند شناخت جرم و جرم‌شناسی از شناخت جرم در حقوق جزا تفکیک می‌شود.

در جرم‌شناسی یعنی علمی که به علت‌های وقوع بزه و درمان اعمال مجرمانه می‌پردازد، جرم علی‌الاصول، به کلیه اعمال ضداجتماعی یا تنشهایی که جامعه را دستخوش آسیب می‌کند، خواه موجب آنها علت‌های روانی باشد یا اجتماعی، اطلاق می‌شود.

امروزه حقوق جزا و جرم‌شناسی در عین رعایت محدوده خویش می‌کوشند از راه‌های یکدیگر استفاده کنند. حقوق جزا وقتی جرم را تعریف می‌کند و آن را علاوه بر مجازات مستحق اقدامات تأمینی می‌دارند، دقیقاً از داده‌های جرم‌شناسی متأثر است.^۱ در حقوق جزا قانون جرم را تعریف می‌کند، زیرا وظیفه تشخیص اعمال و یا ترک اعمالی که نظم اجتماعی را مختل می‌کنند و موجب آسیب اجتماعی می‌شوند، بر عهده قانونگذار است.

حقوقدانان جرم را تقریباً به یک شکل تعریف کرده‌اند، به‌عنوان مثال به اعتقاد

۱- رضا نوربها، زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، تهران، انتشارات کانون وکلاء، صفحه ۱۵۹.

گروهی جرم فعل یا ترك فعلی است که از نظر خارجی به نظم، صلح و آرامش لطمه وارد می‌کند و قانون بدین دلیل با مجازات ضمانت اجرایی برای آن فراهم می‌سازد.

البته ما در اینجا از ذکر نظرات اختلافی در زمینه مفهوم و تعریف جرم صرف نظر کرده و به اساس بحث یعنی جرایم شهری می‌پردازیم.

در اینجا بایستی به این نکته بپردازیم که جرم در دیدگاه ما همان جرم از لحاظ حقوق جزا و قانون مجازات اسلامی است.

در نگاه ابتدایی به تقسیم‌بندی شهری یا غیرشهری شاید این برداشت به ذهن خطور نماید که جرم شهری، نوع خاص از جرم باشد که در تقسیم‌بندی جرایم به جرایم سیاسی، نظامی، مطبوعاتی و ... جای می‌گیرد، در حالی که این برداشت ناصحیح است.

در تقسیم‌بندی فوق، ملاک جغرافیایی ارتکاب جرم مورد نظر است. هنگامی که بر روی جرم شهری بحث می‌کنیم مقصودمان نوع مشخصی از جرم که شرایط تشکیل معینی داشته باشد نیست، بلکه منظور جرایم معمولی است که به واسطه محیط شهری و خصوصیات محیط شهری با این نوع کیفیت جنبه معینی به خود گرفته است.

نوع، کیفیت و چگونگی جرائم شهری و روستایی مربوط به ارزشها و برداشتهای ویژه‌ی است که در درون این دو جامعه وجود دارد. امروزه به نسبت جمعیت، میزان بزهکاری و جرائم در روستاها کمتر از شهرهاست. ولی باید دانست در بعضی کشورهای در حال رشد میزان قتل و جنایت در مناطق روستایی و عشیره‌ای یا جرایم سنتی بیش از شهرها بوده و اغلب با خشونت و قساوت همراه می‌باشد.^۱

۱- عباس عیدی، مسأله اجتماعی قتل در ایران و مباحثی در جامعه‌شناسی حقوق ایران به نقل از کتاب جامعه‌شناسی انحرافات، نوشته داور شیخاوندی صفحه ۲۰۵.

از آن جمله است کشتار کولانکونه آذربایجان که اهالی قریه‌ای ساکنین قریه دیگر را داخل اصطبل کرده و به آتش کشیدند. به طور کلی جرائم و جنایات شهر و روستا از نظر نوع و شیوه با همدیگر تفاوت‌های گویایی دارند.

امکان ضبط و ثبت جرایم در روستاها به واسطه دوری آنها از مراکز انتظامی و پراکندگی کمتر است و بسیاری از بزه‌ها بدون اینکه اعلام شود با دخالت ریش‌سفیدان و گیس‌سفیدان فیصله پیدا می‌کنند. در صورتی که جرائم و انحرافات شهری به واسطه دسترسی به مقامات انتظامی خیلی سریعتر ثبت می‌شود. بدین سان در بسیاری موارد میزان بزه‌ها و کجرویهای شهری بیش از روستاها نمایش داده می‌شود. برخی معتقدند که شهرها افرادی را که زمینه انحرافی دارند از روستاها به خود جلب می‌کنند. لیکن در این مورد شواهد و مدارک علمی که موید این عقیده باشد، در دست نیست. مسأله قابل توجه این است که اصولاً افراد باهوش، جاه‌طلب و پر جنب و جوش محیط روستایی را برای فعالیتهای خود کوچک می‌پندارند و برای تحقق آرمانهای خویش به شهرها روی می‌آورند.

از دیرباز ثابت شده است که تبهکاری در شهر به نسبت تبهکاری در روستا خیلی بالاتر است. این موضوع در واقع یکی از خصلتهای اساسی است که از بررسی تبهکاری در غرب از پایان سده هیجدهم بدان پی برده‌اند. برای سده نوزدهم و نیمه اول سده بیستم تمام داده‌های آمار به یک جهت روی می‌آورند.

آقای زابور در پایان‌نامه دکترای خود تحت عنوان جنایات و شهرها که به سال ۱۹۶۰ منتشر نموده، مخصوصاً مدعی شده است که در حال حاضر شهرنشینی فقط تأثیر نسبی در سطح بزهکاری دارد. از یک سو به دلیل یکپارچگی فشرده‌تر جامعه معاصر و از بین رفتن فاصله شهر و روستا و از سوی دیگر به علت تخفیف تناقض دو مسأله شهر و روستا.

این محقق پیش‌بینی می‌کند که در آینده سطوح تبهکاری شهر و روستا بیش از پیش به هم نزدیک می‌شوند. این تز در اثر وقایع بعدی تکذیب شده و اختلاف بین تبهکاری شهری و روستایی اهمیت خود را حفظ کرده‌است، در عوض آنچه محقق است توزیع نابرابر تبهکاری داخل شهرها و مخصوصاً بیشتر مناطق محل سکونت بزهکاران است و این نکته خود توضیح دومی است برای اختلاف کیفیت زندگی شهرنشینی.

۱-۱- ویژگیهای جرایم شهری

اگر جرایم شهری با نگاه جرم‌شناسی و جامعه‌شناسی کیفری مورد ملاحظه قرار گیرد می‌تواند خصوصیات ویژه بیابد، و این ویژگیها بایستی به صورت شفاف و عینی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. در نگاه جرم‌شناسی معاصر می‌توان دریافت که وضعیت فیزیکی و فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و... شهرها مجموعاً مولد کیفیتی از زندگی در محیط شهری شده‌است و تراکم جمعیت و سایر عوامل دیگر به گونه‌ای در کنار یکدیگر جمع آمده‌اند که فی‌الواقع محیطی خاص برای ارتکاب بزه فراهم آورده‌اند. در این محیط ارتکاب بزه حالت ویژه‌ای دارد که ذیلاً به آن می‌پردازیم:

۱-۱-۱- خشونت [شنه، (la) violence]

جمعیت‌شناس فرانسوی، در اثری تحت عنوان (خشونت) در ۱۹۷۷ ابتدا خشونت مجرمانه، (قتل، جرایم خانوادگی، طفل‌کشی، پدرکشی با ضرب و جرح، تجاوز به عنف) و سپس خشونت انتحاری و تصادفی (جرایم رانندگی) و بالاخره خشونت جمعی («تروریسم») را مورد مطالعه قرار داده‌است. خشونت در واقع شکل افراطی تهاجم

است. بعضی خشونت را به خشونت نهادی و رسمی مانند خشونت دولتها و حکومتها و خشونت (درمانگر) مانند خشونت بیماران روانی تقسیم کرده‌اند.^۱ اما در اینجا صحبت ما بر سر این است که خشونت صنعتی بخشی از جرایم شهری شده‌است، یعنی جرایم شهری خشونت‌بار و خشونت، مانند سیاست جنایی، یکی از مهمترین موضوعات جرم‌شناسی معاصر است.

بی‌گمان از يك قرن و نیم پیش تاکنون شاهد توسعه قابل ملاحظه جرایم خدعه‌آمیز بوده‌ایم که جنبه‌های اجرایی آن، بیش از پیش مبین مهارت و زبردستی است تا جهالت. معذالك نباید از آن نتیجه گرفت که تبهکاری خشونت‌آمیز از نوع شهری آن تقلیل یافته بلکه برعکس، این دسته از جرایم روبه فزونی رفته‌است این افزایش در درجه اول از این شکل خشونت ناشی می‌شود که قتلها و جراحات، بر اثر بی‌احتیاطی ناشی از حوادث رانندگی، حوادث ناشی از کار و غفلت حرفه‌ای تشکیل می‌شوند.

از سوی دیگر این افزایش نتیجه توسعه قابل ملاحظه خشونت عمومی یا تفکر و تأمل است در اینجا می‌توان به گزارش کمیته متخصصان در فرانسه که تحت عنوان «خشونت تبهکاری و جرم» تهیه شده‌است توجه نمود. در این گزارش آمده‌است: خشونت در جامعه فرانسه يك امر عادی شده‌است، گویی زندگی نیز باید با خشونت همراه باشد در سازمانهای دولتی، در کارخانه‌ها و در برخوردهای اجتماعی و سیاسی در تمام شوون زندگی ملت فرانسه بذر خشونت پاشیده شده‌است. در این حال باید به دفاع از نسل جوان برخاسته زیرا جوانان بیش از طبقات دیگر به ارتکاب جرم راغب هستند. شهرهای بزرگ بیش از سایر شهرها خشونت به‌بار می‌آورند و دزدی و جنایت را پرورش می‌دهند. در وصف خشونت‌آمیزی جرایم شهری بایستی

۱- دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، حمید هاشم‌بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی، چاپ اول، تهران انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷ صفحه ۲۵۱.

به این مطلب اشاره کنیم که امروزه با توجه به وضعیت محیط شهری، جرایم ارتكابی در شهرها خصوصیت خشونت‌آمیزی یافته‌اند، و این نیست که جرایم خشونت‌آمیز در جامعه شهری متبلور باشد، بلکه کلیه جرایم وجه خشونت به خود گرفته‌اند و مهمتر آن که جرایم شهری خشن و وحشتناک بیشتر در شهرهای پرجمعیت و بزرگ اتفاق می‌افتد.

۱-۱-۲- ارتباط جرم با وضعیت فیزیکی شهر

اگر جرایم شهری را مورد ملاحظه قرار دهیم به این نتیجه می‌رسیم که وضعیت فیزیکی شهرها بر شدت و نوع جرایم شهری تأثیر می‌گذارد. در این وصف می‌توان به این نکته اشاره کرد که اساساً جرایم شهری در نقاط مختلف محیط شهری شکل می‌گیرد و براساس توجه به مکانی که ارتكاب می‌یابد، دارای خصوصیات متفاوت می‌باشد. در محلات یا مکانهایی که تراکم جمعیت بیشتر باشد نوع جرایم شهری و کیفیت آن متفاوت از محیطهای دیگر است.

در گزارش کمیته متخصصان زیر نظر وزیر دادگستری فرانسه به این مطلب برمی‌خوریم که: «ما امروزه متأسفانه شاهد انحطاط ارزشهای سنتی در جامعه خود هستیم و باید هر چه زودتر به دورانی که دستورالعمل زندگی، کار، خانواده و وطن، بود بازگردیم. ما باید با زمان خود زندگی کنیم. منظور این نیست که شهرهای پیش از ۲۲۰ هزار جمعیت را خراب کنند. شهرهای با جمعیت بالاتر از این رقم، خطرناک است باید در ۲۳ سالی که تا پایان قرن حاضر در پیش است در مقام اصلاح برآیم و در شیوه شهرسازی تجدید نظر کنیم.»^۱

۱- مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی، جلد دوم، چاپ اول تهران ۱۳۶۹، انتشارات دانشگاه تهران، صفحه ۲۰۷.

در این زمینه تحقیقات مکتب شیکاگو و تحقیقات محققانی مانند وکروبیون قابل توجه است. اگر بخواهیم به صورت عینی تحلیل کنیم می‌توانیم به جرم سرقت خشونت‌آمیز که از جرایم شهری است اشاره کنیم که با توجه به این امر که در این محله یا مکان شهری اتفاق بیافتند یا مکان دیگری کیفیت آن متفاوت خواهد بود. در سایر جرایم شهری نیز فیزیک شهر در نوع ارتکاب بزه و شدت و خشونت آن ولو به صورت غیرمستقیم تأثیر دارد.

۲-۱- جرایم آپارتمانی و جرایم محلی

برحسب تحقیقات دامنه‌داری که در دو سال اخیر به عمل آمده معلوم گردیده‌است که زندگی در طبقات بالای ساختمان، یعنی از طبقه ششم به بالا در ارتکاب جرایم و خشونت بسیار مؤثر است. کسانی که در مجتمع‌های بزرگ شهری و ساختمانهای بسیار بلند زندگی می‌کنند کمتر احساس امنیت نموده و همین احساس عدم امنیت آنها را مضطرب و نگران نموده و در معرض ارتکاب خشونت قرار می‌دهد. خاصه آن که در این ساختمانهای بلند، به علت صرفه‌جویی، وسعت تمام اطاقها و مکان زندگی کاملاً حساب شده و به حداقل تنزل داده شده‌است. هیچ‌کس صاحب حیاط یا فضای اختصاصی نیست که به تنهایی و یا آزادانه از آن استفاده نماید. همه این امور موجب ازدیاد عصبانیت و بالتجیه ازدیاد جرم است.^۱

در گزارش کمیته متخصصان در فرانسه نیز نظر وزیر دادگستری فرانسه آمده‌است: «ساختمانهای مرتفع جنایت‌زاست.» عامل دیگر رشد جنایت ارتفاع ساختمانهاست و به عبارت دیگر افزایش رشد جنایات بستگی به طبقات ساختمان

۱- مرتضی محسنی، پدیده جنایی، جلد دوم چاپ اول، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۵ صفحه ۵۷.

دارد. و ادامه می‌دهد: «وضع ساختمانهای یکنواخت و ساختمانهای مسکونی و اجاری ارزان قیمت در ارتکاب جرم بی‌اثر نیست... زندگی یکنواخت يك نوع بیزاری از نحوه زندگی به وجود می‌آورد، آدم را به خشونت سوق می‌دهد.»^۱

جرایم آپارتمانی نیز موضوعی است که در سالهای اخیر به عنوان نوعی از جرایم شهری مطرح و مورد بحث قرار گرفته است. در جرایم شهری نوعی دیگر از جرایم مطرح شده است با عنوان جرایم محلی یا محله‌ای، این جرایم براساس نوع و کیفیت هر محله شهری مشخص می‌شود. در این جرایم مسئله اساسی تأثیر وضعیت فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی محله شهری در نوع جرم آن است.

امروزه گرچه تحقیقات نهایی تأثیر دقیق هر يك از انواع مسکن (خانه شخصی، آپارتمان نشینی و غیره) در وقوع جرایم مشخص نگردیده است.^۲ اما اکنون جرایم آپارتمانیها و جرایم محلی امری است که در مباحث جرم‌شناسی مبحث جداگانه یافته است و در کسب مقالات علمی جایی مستقل یافته است. شایسته است به این نکته اشاره شود که وضعیت آپارتمانها و محلات و حتی تعداد طبقات محلات کیفیت و وضعیت ظاهری آپارتمان و محلات و حتی تعداد طبقات محلات، کیفیت و وضعیت ظاهری آپارتمان از لحاظ شیک بودن، سرسبز بودن و نور کافی داشتن و... عواملی است که در نوع جرایم ارتكابی در آپارتمانها و محلات تأثیر دارد.

۳-۱- جرایم شهری از دیدگاه تطبیقی

نتیجه يك تحقیق که پیرامون قتل و جنایت در ۲۹ شهر بزرگ جهان اعلام شده ۸

۱- مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی، جلد دوم، چاپ اول، تهران - انتشارات تهران، ۱۳۶۹، صفحه ۳۰۶.

۲- تاج‌زمان دانش، مجرم کیست؟ جرم‌شناسی چیست؟ چاپ سوم، تهران، انتشارات مؤسسه کیهان،

شهر از ۱۲ شهر جهان را که بیشتر قتلها و جنایات در آنها صورت می‌گیرد، در آمریکا معرفی می‌کند.

این شهرها واشنگتن، فیلادلفیا، دالاس، لس‌آنجلس، شیکاگو، فینکس، هوستون، نیویورک و سان‌دیگو معرفی شده‌اند که به ترتیب در ازای هر یک صد هزار نفر جمعیت ۶۹/۳، ۲۷/۴، ۲۴/۸، ۲۲/۸، ۲۰/۵، ۱۹/۱، ۱۸۰، ۱۶/۸، ۸ مورد قتل در آنها رخ می‌دهد. روزنامه در کوریره و لاسراکه پرشمارترین روزنامه ایتالیا می‌باشد به استناد تحقیقات جدید وزارت کشور انگلیس افزوده‌است در اروپا خطرناکترین شهر به لحاظ قتل و جنایت، مسکو پایتخت روسیه است که در آن به ازای هر یکصد هزار تن ۱۸/۱ مورد قتل به وقوع می‌پیوندد. پس از مسکو، هلسینکی ۱۲/۵، لیسبون ۹/۰، آمستردام ۷/۷، بلفاست ۴/۴، ژنو ۴/۲، کپنهاگ ۴، برلین ۳/۸، پاریس ۳/۳، استکهلم ۲، پراگ ۲/۹، بوداپست ۲/۸، اوینبورگ ۲/۴، لندن و اسلوا ۲ مورد قتل در ازای هر یکصد هزار تن قرار دارند. این تحقیق آرامترین و مطمئنترین شهرهای اروپا را دوبلین با ۱/۹، وین با ۱/۸، رم با ۱/۷، آتن با ۱/۴ و بروکسل با ۰/۴ مورد قتل در ازای هر یکصد هزار تن معرفی می‌کند. در این خصوص روباتو جیالتی به شهردار رم گفته‌است: نتایج این تحقیق بسیار پرمعناست. به ویژه ما در آستانه سال ۲۰۰۰ میلادی قرار داریم و پیش‌بینی می‌شود در آن سال حدود ۲۰ میلیون زائر به رم سرازیر شوند به این خاطر آرام بودن شهر رم آغاز خوبی محسوب می‌شود. تحقیق یاد شده دوره دو ساله ۷۳ - ۱۳۷۲ را مورد بررسی قرار داده‌است.^۱

در آفریقای لاتین، در اغلب شهرهای فقیرنشین، توده‌های عظیم مردم از ۲۰ تا ۵۰ درصد در کلبه‌های چوبی زندگی می‌کنند. سرقت و فحشاء ثمره زندگی در این شرایط

۱- روزنامه جمهوری اسلامی ایران، مقاله ناامن‌ترین شهرهای جهان در آمریکا است. تاریخ یکشنبه اول شهریور ماه ۱۳۷۷، صفحه آخر، تهیه خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، روم.
- مهدی کی‌نیا، میانی جرم‌شناسی جلد دوم، چاپ اول، تهران انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۶۹، صفحه ۳۰۹.

است. در ساحل عاج که سریعاً به سوی يك تحول صنعتی و شهرسازی پیش می‌رود برخورد شدید و ناگهانی بین دو فرهنگ، از هم پاشیده شدن نظام عادی خانواده، و آزادی مفرط در شهرها کودکان را در معرض بزهکاری قرار داده‌است.

از هم پاشیدگی سازمان اجتماعی و افزایش بزهکاری و عصیان نوجوانان، اختصاص به ایالات متحده امریکا ندارد. آلودگی، بی‌پروایی، دزدی، غارتگری، تجاوز جمعی به اموال و ناموس، آدم‌کشی، میخوارگی، اعتیاد، انحراف، هرج و مرج اخلاقی، آشوب و ویران کردن، شکستن، دریدن، بریدن، تخریب، و انفجار، اروپا و حتی روسیه را نیز فرا گرفته‌است.

۲- سیاست جنایی و پیشگیری از جرایم شهری

۲-۱- انواع سیاست جنایی

طرح پذیرش سیاست جنایی ما را به سمت تقلیل سیاست قانونگذاری از سیاست جنایی قضایی به منظور مقایسه آنها هدایت می‌کند از آنجا که نحوه استنباط تصور شهروندان از سیاستهای جنایی ممکن است پذیرش آن را مشروط و مقید کند، تأمل در خصوص تیره‌های ایجاد وفاق عام در مورد يك سیاست جنایی ضروری می‌نماید. در این صورت آیا ناچار به دفاع از يك سیاست جنایی مشارکتی نخواهیم بود؟ سیاست جنایی مشارکتی مستلزم الصاق و پیوستن مردم و همکاری آنها در مراحل تدوین و اجرای هر سیاست جنایی است.^۱

۲-۱-۱- سیاست جنایی تقنینی

هنگامی که صحبت از سیاست جنایی تقنینی می‌شود بایستی نگاه به قوانین مصوب قانونگذاری باشد اصولاً در سیاست جنایی تقنینی صحبت از روند خبری

۱- کریستین لازرژ، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران انتشارات

قانونگذاری در یک دوره مشخص است. سیاست جنایی تقنینی دارای تاریخ یکنواختی نیست، بلکه مسیرهای متلاقی و موازی درکنار هم را دنبال می‌کند. برای مثال «نامنی» «رأی‌دهندگان» و «بزهکاران» سه اشتغال فکری غیرقابل سازش برای قانونگذار فرانسوی است.

بنابراین سیاست جنایی تقنینی فرانسه حالت منقطع دارد، لیکن با این حال می‌خواهیم از خلال آن نوعی منطق و نفوذی در استراتژی حاکم در مقابل بزهکاری از ۱۹۴۵ علی‌رغم پاره‌ای تجربه‌هایی که به صورت شکافها و استثنائاتی آشکار می‌شود، تمییز دهیم. به‌عنوان نمونه در سیاست جنایی مورد بحث بعضی از صاحب‌نظران قرار گرفته‌اند.^۱

در حقوق کیفری ایران نیز سیاست جنایی تقنینی در قوانین بسیاری بالاخص قوانین اخیرالتصویب ملاحظه می‌شود. اما آنچه در اینجا قابل توجه می‌بایست باشد، سیاست جنایی تقنینی در مورد جرائم شهری است که در حقوق کیفری ایران کمتر مورد توجه خاص بوده‌است. البته این جوانب بدین معنا نیست چرا که قانونگذار فاقد سیاست جنایی تقنینی بوده‌است، بلکه حساسیتی مناسب از طرف قانونگذار ایران در مورد سیاست جنایی درخصوص جرائم شهری دیده نمی‌شود.

۲-۱-۲- سیاست جنایی قضایی

وقتی سیاست جنایی قضایی طرح می‌گردد بلافاصله عملکرد قضات به‌ذهن‌خطور می‌کند اما اگر بخواهیم به روشنی سیاست جنایی قضایی را تعریف کنیم می‌توانیم بیان نماییم تفسیر قوانین و مقررات حقوق جزا در زمان و مکان متغیر است و عملکرد متفاوت دادگاهها، اجرای متفاوت قوانین به‌وسیله قضات و نتیجتاً تنوع

۱- کریستین لازرژ، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی‌حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران انتشارات

سیاستهای جنایی قضایی که به وسیله قوانین و مقررات حقوق جزا تعیین نمی‌شود، همگی حاکی از سیاست جنایی قضایی می‌تواند باشد.^۱

۲-۱-۳- سیاست جنایی مشارکتی

پیشنهاد سیاست جنایی مشارکتی با سیاست جنایی توأم با شرکت و وسیع جامعه، یعنی در نظر گرفتن آثار ضرورت احیاء و ایجاد اهرمهای تقویتی غیر از پلیس یا قوه قضائیه، به منظور اعتبار بخشیدن بیشتر به یک طرح سیاست جنایی است که به وسیله قوه مجریه و قوه مقننه تهیه و تدوین می‌گردد، استفاده از قدرت رسانه‌های جمعی، انجمنها و شهروندان در ایجاد توافق و هماهنگی درباره سیاست جنایی ضروری است پی بردن به اهمیت این موضوع و توجه به آن در عمل، باید به شرکت دادن مردم در سیاست جنایی و کلیه تغییراتی که این کار به دنبال می‌آورد، بیانجامد.^۲

۲-۲- سیاست جنایی پیشگیرانه در جرایم شهری

این که امروزه بیان می‌شود که سیاست جنایی نوین به طور قطع اثربسیار محدودی در تبهکاری معاصر داشته و تاکنون موفق به استیلای بر پدیده توسعه مداوم جرم نشده است و در نتیجه جرم کماکان اتفاق می‌افتد، امری است که بعضی محققان به آن صراحتاً اشاره کرده‌اند.^۳ اما علی‌رغم این مطلب سیاست پیشگیرانه موضوعی است که در بعد ملی و در بعد بین‌المللی رشد فزاینده جرایم مطرح است؛ و تمامی دولتها سرمایه‌گذاری بسیاری در مورد سیاستهای پیشگیرانه نموده‌اند. سیاست جنایی

۱- کریستین لازرژ، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران انتشارات پلدا، صفحه ۱۰۳.

۲- کریستین لازرژ، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران انتشارات پلدا، صفحه ۹.

۳- ریموند گسن، جرم‌شناسی نظری، ترجمه مهدی کی‌نیا، چاپ اول، تهران مجمع علمی و فرهنگی، سال ۱۳۷۰، صفحه ۱۲۷.

پیشگیرانه در محدوده جرایم شهری می‌تواند به صورت کاملاً عینی مطرح باشد. بدین معنی که در سه سر شاخه سیاست جنایی یعنی تقنینی، قضایی و مشارکتی می‌توان نسبت به پیشگیری از جرایم شهری برنامه‌ریزی نمود. اصولاً اگر مفهوم جدید سیاست جنایی Kriminal-plotik را به صورت شفاف‌تری ملاحظه نمائیم همه حاکی از فرایند مشخصی برای جلوگیری از ارتکاب بزه و تکرار آن است.

۳- سیاستهای شهری پیشگیرانه

افزایش جرایم، ظهور اشکال نوین بزهکاری، کاربرد در تمهیدات و تدابیر جدید و ارتکاب جرایم، افزایش جرایم سازمان یافته و شیوه‌های متنوع تطهیر درآمدهای نامشروع حاصل از آنها، گسترش فعالیت‌های محرمانه منطقه‌ای و بین‌المللی در دهه‌های اخیر و به موازات آن بالا رفتن احساس ناامنی و ترس از وقوع جرایم در بین شهروندان به ویژه از جرایم خشونت‌آمیز موجب شده‌است که بزهکاری به صورت یکی از نگرانی‌های اساسی مردم درآید، و در پی آن حکومتها مطالعه برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری در قلمرو کنترل آن و تخفیف ناامنی را ضروری تشخیص دهند.^۱

سیاستهای شهری که اولین بار به صورت جدی در نهمین کنگره پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح محرمین در قاهره مصر - ۲۹۹ آوریل ۸ مهر ۱۹۹۵ مطرح شده‌است. در بحث سیاستهای شهری همان‌طور که بعداً تشریح خواهد شد، موضوع برنامه‌ریزی و سیاستگذاری در بعد پیشگیری از جرایم شهری است. شاید برای تعیین جایگاه سیاستهای شهری بعضی معتقد باشند که سیاستهای شهری در واقع نوعی از سیاست جنایی است که جزئی از سیاستهای عمومی دولتهاست.

۱- کریستن لازر، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی‌حسن نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران، انتشارات

یلدا صفحه ۱۴.

این دیدگاه همان بینشی است که آنسل در تعریف سیاست جنایی به آن معتقد بود. اما دیدگاه دیگر این است که سیاستهای شهری پیشگیرانه نوعی از سیاستهای اجتماعی پیشگیرانه یا در بعضی مواضع نوعی سیاست فرهنگی پیشگیرانه است. در این معنا شاید سیاستهای شهری در مفهوم پیشگیری مبنایی با پدیده جرم شهری است.

اما آنچه از تحقیقات سالهای اخیر و مباحث مطروح در کنگره نهم پیشگیری از جرائم برمی آید منظور از «سیاستهای شهری»^۱ پیشگیرانه عبارتند از مجموعه تدابیر و سیاستهای دولتها که به صورت پیشگیریهای عمومی و پیشگیری موضعی در محیط شهری متبلور می شود که در بعضی ابعاد می تواند در قالبهای سیاستهای جنایی مشارکتی پیشگیرانه نیز شکل بگیرد.

در سیاستهای شهری همه دولتها نقش فعال دارند هم مردم دارای وظایف و مسؤولیتهای مشخص هستند، و نظام بین المللی و سازمانهای مربوطه نیز در نقش هماهنگی و برنامه ریزی سهیم می باشد. پس مشاهده می کنیم که عنوان سیاستهای شهری يك عنوان متعین و مجزاست که در سالهای اخیر در کتب علمی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در اینجا ذکر اعلامیه نهایی نخستین کنفرانس اروپا و آمریکای شمالی در خصوص تعیین شهر و پیشگیری از وقوع جرم می تواند به خوبی دیدگاههای موجود در سیاستهای شهری مؤثر در پیشگیری از جرایم شهری را ترسیم نماید. در این اعلامیه که تحت عنوان شهرهای امن تر در سال ۱۹۸۹ در مونترآل منتشر گردیده است، نقش اصلی شهرها در پیشگیری از وقوع جرم چنین تبیین شده است: در جامعه قانون اصلی، پیشگیری از وقوع جرم است، دولتها در تمامی سطوح باید تلاشهای جرم سستیزانه ای که بر مبنای جامعه است، پشتیبانی کنند. اگر بخواهیم از وقوع جرائم در شهرها پیشگیری کنیم، باید گامی فراتر از نگاه

عدالت کیفری، پلیس، دادگاهها و مراکز اصلاح و تربیت برداریم. واکنشها باید جزئی از يك دو رویکرد گسترده باشد که بتواند نیازهای فوری را مرتفع سازد.

۳-۱- سیاستهای پیشگیری موضعی در جرایم شهری

توسل به پیشگیری موضعی به منظور کنترل بزهکاری که بسیار باب روز است، ریشه در شکست پیشگیری اجتماعی از بزهکاری دارد. به همین جهت باید درباره میزان و ابزار تأثیر آن بر بزهکاری بالقوه از خود سوال کرد. پیشگیری موضعی درباره جرایم، به لحاظ خصیصه غیرمادی آماج جرم یا ویژگی غیرعمدی عمل مجرمانه، قابل اعمال نیست. این نوع پیشگیری درباره همه بزهکاران بالقوه، به ویژه افراد نابخرد یا افراد بس خردمند نیز ممکن نیست. بنابراین، کارایی تدابیر آن، همانطور که پدیده جابه‌جایی و انتقال بزهکاری نشان می‌دهد، کاملاً تضمین شده، و مسلم نیست.^۱

۳-۱-۱- فرصتهای ارتکاب جرم و نقش پیشگیریهای موضعی

تجزیه و تحلیل موقعیتی وقوع جرائم نمایانگر آن است که مجرمین اغلب دست به انتخابهای کاملاً منطقی زده و به دنبال ساده‌ترین و کم‌خطرترین و مناسبترین فرصتهای برای ارتکاب جرم هستند، تدابیر ذیل را می‌توان به‌طور سودمندی مد نظر قرار داد:

الف) تدابیری که کار مجرم را دشوارتر می‌سازد.

۱- محافظت بهتر از هدف و سیاستهای دزدگیر در اتومبیلها، تلویزیونهای

مدار بسته در فروشگاهها، قفلهای محکم برای دوچرخه‌ها و غیره

۲- ورودیهای تحت کنترل دروازه‌های قفل‌دار، شماره‌های فردی هویت

۱- مقاله روابط مکان پیشگیری موضعی و کنترل بزهکاری نوشته ریمند گسن، ترجمه دکتر علی‌حسین نجفی ابرنآبادی، چاپ در مجله تحقیقات حقوقی، تهیه دانشگاه شهید بهشتی شماره ۲۰-۱۹ صفحه ۶۱۱.

۲- دور نگهداشتن مجرمان و نظارت بر مراکز پخش و فروش

۴- کنترل عوامل تسهیل‌کننده و کنترل اسلحه، الصاق عکس روی کارتهای

اعتباری و غیره.

ب) تدابیری که احتمال خطر برای مجرمین را افزایش می‌دهد.

۱- کنترل رفت و آمد و گشتن بار و بنه مسافرین در فرودگاهها، جسدانیدن

برچسب مغناطیسی برای اجناس در فروشگاهها و غیره

۲- مراقبت رسمی و گشتیهای پلیس، نگهبانان، دوربینهای امنیتی و غیره

۳- مراقبت توسط مستخدمین (سرایداران ساختمانها، مراقبان پارک و غیره)

۴- مراقبت طبیعی (پرچینهای مرتب، تأمین روشنایی خیابانها و منازل، برداشتن

دیوار دور پارکها و غیره.

ج) تدابیری که موجب گردد ارتکاب جرم مقرون به صرفه نباشد.

۱- نگهداری نقدینگی کمتر در صندوقها، پرداخت از طریق کارتهای اعتباری،

کدبندی رادیوهای اتومبیلها و غیره.

۲- قابل شناسایی نمودن اموال و نصب وسایل الکترونیکی، قابل شناسایی

نمودن قطعات اتومبیل و غیره.

۳- حذف انگیزه‌ها و محرکها و پاک کردن عبارات یا تصاویر نوشته شده روی

دیوارها، تعمیر و رفع خساراتهای وارده توسط خرابکاران، و غیره.^۱

۱-۲- قلمرو اعمال پیشگیری وضعی در بعد جرایم شهری

به نظر می‌رسد که جرم‌شناسان طرفدار پیشگیری از خود سسوال نکرده‌اند که آیا

پیشگیری وضعی يك قلمرو اجرایی عمومی دارد یا ممکن است تنها در بعضی جرایم و

۱- سند سیاستهای شهری و پیشگیری از وقوع جرم، ترجمه حشمت‌الله بشارت، کمیته دفتر مطالعات و

پیشگیری از وقوع جرم، موضوع سند A, CONG. 169. 10، صفحه ۱۱.

بعضی نرخهای بزهکاری احتمال کارایی داشته یا حتی قابل تصور باشد. ارزیابی به عمل آمده در خصوص تدابیر پیشگیری وضعی بر کاهش سطح مثبت بوده است. این نکته نیز به ثبوت رسیده است که عوامل مؤثر ویژه‌ای در کاهش سطح جرایم شهری و کم‌اهمیت و جرایم علیه اموال دخیل هستند، هر چند که این به هیچ وجه تمام جرایم را دربر نمی‌گیرد، بطور قابل ملاحظه‌ای در ایجاد حس ناامنی در افراد مؤثر هستند. به هر حال، شهرها با ویژگیها و مسؤولیتهای خاص خود از وضعیت بسیار خوبی برای پرداختن به عوامل محیط Situational factor برخوردار هستند. این شهرها به ویژه برای پرداختن به کلیه موضوعات مربوط به طراحی و منطقه‌بندی شهری و مقررات ساختمان‌سازی در موقعیت خوبی هستند.^۱ برای مثال ارزیابی وضعی در جرم سرقت می‌تواند به این‌گونه مورد ملاحظه قرار گیرد از طرفی احساس عدم امنیت و ترس شهروندان از جرم زاینده اعمال اقدامات پیشگیری وضعی از سرقت نیست، بلکه در واقع ترس شهروندان از عدم توانایی دستگاه عدالت کیفری، بخصوص پلیس در پیشگیری از سرقت است که باعث تقویت احساس عدم امنیت و ترس از جرم در بین آنان شده است. اعترافات پلیس، تجربیات گذشتگان و نظریات جرم‌شناسان همگی حاکی از این است که پیشگیری وضعی کاهش قابل ملاحظه‌ای در کاهش آمار جرم سرقت داشته است.^۲

۲-۲- سیاستهای شهری موفقیت‌آمیز در هر پیشگیری

به موازات توصیه‌های کمیسیون پیشگیری از وقوع جرم و عدالت کیفری کارگاه سیاست شهری و پیشگیری از وقوع جرم نیز باید عمده توجه خود را به اقدامات مهمی که با برخی از معیارهای ذیل همخوانی دارد، معطوف نماید.

۱- سند سیاستهای شهری و پیشگیری از وقوع جرم ترجمه حشمت‌الله بشارت، تهیه مطالعات و پیشگیری از وقوع جرم، موضوع سند A,CONF, 169.10، صفحه ۱۲.
 ۲- مجله امنیت، (کاهش آسیب‌پذیری بزه‌دیدگان احتمالی سرقت) نوشته محمد باروئی، شماره چهارم، مرداد ماه ۱۳۷۷، صفحه ۱۴.

سازمان ملل و سایر سازمانهای بین‌المللی ذی‌ربط راهبری می‌شوند مورد بررسی قرار می‌دهد.

۲- تنظیم برنامه‌های جامع که متضمن اقدامی درازمدت با توان رفع نیازهای کوتاه‌مدت، اجرای قانون جزا، تدابیر اجتماعی تربیتی، روانشناختی، بهداشتی و سایر تدابیر باشد.

۳- هماهنگی بیشتر بین برنامه‌ها و رویه‌های پیشگیری از وقوع جرم در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی و به ویژه ایجاد روابط بین دولت، شهروندان، انجمنها و محافل تجاری. باید به این تشکیلات مسؤلیت داد و جهت ایجاد هماهنگی و رابطه مطابق با منافع و نیروهای بالقوه اجتماعی، سازمانی و مالیشان از آنها حمایت نمود.

۴- مردم باید تشویق شوند تا در امر پیشگیری از وقوع جرم مشارکت کنند و اهمیت به‌کارگیری شیوه‌های مؤثر جهت تأمین امنیت جوامع در مقابل جرائم در راستای نیل به توسعه اجتماعی را درک نمایند. نیروهای بالقوه مردم باید در عمل به‌پیشگیری از وقوع جرم، بیش از پیش مورد استفاده قرار گیرد. بدین منظور به‌کارگیری تدابیر جهت تقویت حس اعتماد بین مردم در دستگاههایی که به پیشگیری از وقوع جرم می‌پردازند و همچنین تدابیری در جهت کاهش سطح ناشناس زندگی افراد الزامی است.*

۵- دستگاههای اجرای قانون و عدالت کیفری، و همچنین مردم و سایر دستگاهها باید ایمنی و امنیت اشخاص و اموال را بهبود بخشند.

۶- باید با قربانیان، محترمانه رفتار و نیازهای آنها درک شود و باید اطلاعاتی پیرامون معضلات قضائی، نقش آنها و حیطه عمل، تعیین زمان و پیشرفت دادرسی را به آنها داد.

۷- سیستم منظم نظارت بر اجراء و ارزیابی برنامه‌های پیشگیری از وقوع جرم باید توسعه یافته و بر مبنای اطلاعات موثق، تجزیه و تحلیل و مباحثه و بر همه

بخشهای ذی‌مدخل استوار باشد.^۱ اما در پیشگیری از جرایم شهری می‌توان راه‌حلهای عینی و عملی بسیاری ارائه داد. بعضی از محققان برای پیشگیری از جرایم شهری راه‌حلهایی را ارائه داده‌اند، که با مراجعه به منابع دیگر قابل مطالعه است.^۲

۸- رهنموده‌های کنگره نهم پیشگیری از وقوع جرم و مجرمین سازمان ملل و اهداف کارگاه سیاست شهری کنگره.

سازمان ملل متحد از جمله ارگانهای بین‌المللی است که نسبت به مباحث و مشکلات جهانی و ملی تأسیسات و ارگانهای خاص خود را دارد. در زمینه پیشگیری از جرایم شورای اقتصادی و اجتماعی اقدام به برگزاری کنگره‌های نگاهانه پیشگیری نموده‌است. در اینجا ما صرفاً نگاهی به کنگره نهم پیشگیری از وقوع جرم و مجرمین که در ۱۹۹۵ در قاهره برگزار شده می‌اندازیم.^۳

شورای اقتصادی و اجتماعی، در قطعنامه شماره ۱۹۹۲/۳۳، پیشنهاد کمیسیون کنترل و پیشگیری از وقوع جرم و امر بر تشکیل یک کارگاه یک روزه در مورد سیاست شهری و پیشگیری از وقوع جرم در طی برپائی کنگره نهم سازمان ملل در خصوص پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین را تصویب کرد. سطوح کنونی جرم و ناامنی در شهرها، فشار روزافزون وارده به این سطوح و رشد سریع شهرنشینی در کشورهای در حال توسعه انگیزه تشکیل کارگاه مزبور است. هدف از جمع‌بندی نظرات، آگاهیه‌ها و تجارب، ارتقای توسعه تکثیر الگوی انعطاف‌پذیر و مؤثر برای پیشگیری از جرائم شهری و تسهیل توسعه مکانیسمهای همکاری و معاضدت فنی بین کشورها است. نه تنها بایستی شهر به‌عنوان یک شبکه نهادی برتر جهت تعیین و اجرای

۱- کتاب جرم در مسکو، ترجمه مرکز تحقیقات و پژوهشهای قوه قضائیه، صفحه ۱۲۶.

۲- مراجعه شود به پایان‌نامه سیاست شهری مؤثر در پیشگیری از جرایم نوشته محمد مسگرانی طرقله به راهنمایی دکتر آشوری مهر ۱۳۷۷.

۳- برای آگاهی از سیاستهای سازمان ملل در زمینه پیشگیری جرایم و ملاحظه رهنمودهای کنگره اول تا ششم و اجرای سیاستها رجوع شود به پایان‌نامه سیاستهای شهری مؤثر در پیشگیری از جرایم نوشته محمد مسگرانی صفحه ۱۴۳.

سیاستهای پیشگیری از وقوع جرم مد نظر قرار گیرد، بلکه همکاری بین شهرها نیز باید ارتقاء یابد. این کارگاه برای دست‌اندرکاران توسعه شهری مقامات رسمی منتخب، متخصصان و نمایندگان مردم در خور توجه خواهد بود.^۱

شورای اقتصادی و اجتماعی در بخش پنجم، بندی از قطعنامه شماره ۱۹/۱۹۹۴ توصیه کرد که کارگاه سیاست شهری و پیشگیری از وقوع جرم سعی نماید اولویتهای پیشگیری از وقوع جرم در مناطق شهری را مشخص کند و شیوه‌هایی جستجو نماید تا از طریق آن مقاماتی را که مسئول جنبه‌های مختلف سیاست شهری از قبیل آموزش و پرورش، اشتغال، سیاستهای مربوط به پیشگیری از وقوع جرم، اعتیاد به مواد مخدر و الکل، خدمات اجتماعی و منطقه‌بندی شهری هستند، به اهمیت توجه به جنبه‌های مختلف پیشگیری از وقوع جرم حساستر گرداند.

کنگره نهم (۱۹۹۵ قاهره) در ادامه مطالعات کنگره‌های قبلی و به منظور تکمیل جنبه‌های مختلف پیشگیری، موضوع چهارم برنامه خود را به استراتژیهای پیشگیری از بزهکاری اختصاص داد و طی آن، خانواده، مدرسه، مذهب و تشکلهای اجتماعی خاص هر کشور را از عوامل مؤثر در سالمسازی جامعه و پیشگیری از رفتار مجرمانه اعلام نمود، با اتخاذ و اعمال تدابیر پیشگیرانه کوتاه و میان‌مدت در زمینه شهرسازی و شهرنشینی متناسب با شرایط فرهنگی، نوع و اندازه مسکن با جمعیت خانواده آموزش و پرورش به‌طور کلی و آموزش به‌طور خاص و تنوع و گسترش ورزش و اوقات فراغت را با استفاده از تحولات و یافته‌های جدید جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و جرم‌شناسی به دولت‌های عضو توصیه نمود. چگونگی پیشگیری از بزهکاری در مناطق شهری و ارزیابی و سنجش ترانزنامه کارآیی تدابیر پیشگیرانه و ترسیم دورنمای جدید از جمله توصیه‌های دیگر کنگره نهم می‌باشد.^۲

۱- سند سیاستهای شهری در پیشگیری از وقوع جرم، مترجم حجتا... بشارت موضوع سند A.CONF.9969، تهیه دفتر مطالعات و پیشگیری از وقوع جرم دادستانی کل کشور صفحه ۲.
 ۲- مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، مقاله سیاست جنایی سازمان ملل متحد، دکتر حسین نجفی ابرندآبادی، شماره ۱۸، تابستان ۷۵ تا زمستان ۷۵ صفحه ۲۲۷.

اهداف کارگاه سیاست شهری و پیشگیری از وقوع جرم عبارتند از:

الف) ارائه گزارش درخصوص چالش‌هایی که شهرها در امر پیشگیری از وقوع جرم با آن روبه‌رو هستند.

ب) تعیین استراتژیهای پیشگیری از وقوع جرم و ارائه یکسری راه‌حلهای عینی و واقع‌گرایانه و محسوس

ج) تشریح اهمیت ادغام اجزای مختلف مدیریت شهری به منظور تأمین امنیت شهروندان به امید توسعه پایدار

د) اتخاذ سیاست‌هایی که پیشگیری از وقوع جرم را با اولویتهای شهری و دولتی ادغام می‌نماید و از پروژه‌های محلی حمایت می‌کنند.

هـ) پیشنهاد در راه‌های تشویق شهروندان به مشارکت در توسعه و اجرای برنامه‌های پیشگیری از وقوع جرم در این کنگره سیاست‌های شهری و پیشگیری از وقوع جرم تحت چند فصل مورد تدوین قرار گرفت:

۱- گرایشها و چالشها در راه نیل به امنیت شهری

۲- شهرها و پیشگیری از وقوع جرم

۳- بسیج و حمایت دولت در امر پیشگیری از وقوع جرم

۴- اقدامات ابتکاری موفقیت‌آمیز در شهرهای عضو

۵- درس‌هایی که باید فرا گرفت

۶- مکانیسمهای همکاری

این سرفصلها که بعضاً در مباحث قبل به‌طور پراکنده به آنها اشاره شده‌است در واقع چارچوب کلی کارگاه سیاست شهری را مشخص می‌کند. اما سرفصلهای مهم کنگره نهم عبارتند از: الف - مکانیسمهای همکاری در پیشگیری از جرایم شهری ب - لزوم همکاری بین‌المللی در زمینه پیشگیری از جرائم شهری.

نتیجه‌گیری

از مجموع تحقیقاتی که مورد بررسی قرار گرفت، آنچه که می‌تواند به‌عنوان نتیجه بیان شود این است که بزهکاری در محیط شهری هر روز رو به فزونی می‌رود و چاره‌اندیشی در این زمینه مستلزم شناخت چند امر می‌باشد.

اولاً: اینکه محیط شهری از لحاظ فیزیکی، فرهنگی و اجتماعی کاملاً مورد شناخت و تجزیه و تحلیل قرار گیرد.

ثانیاً: جرایم ارتكابی در محیط شهری دارای ویژگی‌های مربوط به محیط خود هستند، این خصوصیات بایستی مورد بررسی قرار گیرند تا سرمنشاء علت آن مشخص گردد.

ثالثاً: این امر دیگر پذیرفته‌شود که جرمی به نام جرم شهری داریم که بایستی به‌روش خاص خود با آن برخورد کنیم.

با عنایت به زمینه‌های فوق‌الذکر امروزه بایستی سیاست‌گذاران کشور همان‌طوری که در ابعاد اقتصادی و سیاسی و فرهنگی و اجتماعی اقدام به سیاست‌گذاری می‌نمایند، و جهت دقت در سیاست‌گذاری مراکز علمی و تحقیقاتی تأسیس می‌نمایند، در مورد جرایم شهری نیز نیاز به سیاست‌گذاری می‌باشد.

در اینجا می‌توان بیان نمود که بایستی ابتدائاً کشورها در امور پیشگیری از جرایم شهری به تبادل تجربیات بپردازند و همچنین اجلاس‌های منطقه‌ای و مقدماتی در مورد جرایم شهری در کشورهای عضو به‌صورت مرتب برگزار گردد که مجموع این فعالیتها موجب تبادل اطلاعات مربوط به پیشگیری از جرایم شهر می‌شوند. البته در انتها بایستی به این مطلب اشاره کنیم که جرایم شهری دارای ریشه‌های عمیق اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است که به‌طور حتم نیاز به بررسی جامعه‌شناسی و جرم‌شناسانه دارد که با عنایت به مطالب مطرح شده در این تحقیق شاید بتوان

به صورت سیاستهای کلان پیشگیری آن را مطرح نمود. اما در جامعه خودمان کاستیهای زیادی در پیشگیری از جرایم شهری وجود دارد که این مسأله با تشدید شهرگرایی و شهرنشینی و در نتیجه گسترش جرایم شهری رخ می‌نماید. شایسته است که مسؤولان و دولتمردان چه آنان که در زمینه‌های مبنایی زندگی شهری مسؤولیت دارند، چه مسؤولانی که در پیشگیری ثانوی بر برنامه‌ریزی می‌پردازند، با توجه به ابعاد ظریف سیاست‌گذاری در امر پیشگیری از جرایم شهری مراکز خاص پیشگیری از جرایم شهری را چه به صورت رسمی و چه به صورت غیررسمی تأسیس نمایند و با استفاده از تحقیقات جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی و حتی شهرسازی و مهندسی شهرسازی و معماری ابعاد خرد و کلان (سیاستهای شهری پیشگیرانه) محیط شهری را ترسیم نمایند.

منابع و مأخذ

کتابها

- ۱- دانش، تاج‌زمان، مجرم کیست؟ جرم‌شناسی چیست؟ چاپ سوم، تهران، انتشارات مؤسسه کیهان ۱۳۶۹.
- ۲- کی‌نیا، مهدی، مبانی جرم‌شناسی، جلد اول و دوم، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۶۹.
- ۳- گسن، ریموند، جرم‌شناسی نظری، ترجمه دکتر مهدی کی‌نیا، چاپ اول، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴.
- ۴- لازرژ، کریستین، سیاست جنایی، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران انتشارات یلدا.

- ۵- محسنی، مرتضی، دوره حقوق جزای عمومی (پدیده جنایی) جلد اول و دوم، چاپ اول، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۵.
- ۶- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، هاشم بیگی، دانشنامه جرم‌شناسی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ۷- زمینه حقوق جزای عمومی، چاپ دوم، تهران، انتشارات قانون و کلا، صفحه ۱۵۹.
- ۸- مسأله اجتماعی قتل در ایران و مباحثی در جامعه‌شناسی حقوقی ایران، عباس عبدی.
- ۹- دانشنامه جرم‌شناسی، دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، هاشم بیگی، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۷، صفحه ۳۵۱.
- ۱۰- مهدی کی‌نیا، مبانی جرم‌شناسی، جلد دوم، چاپ اول، تهران ۱۳۶۹، انتشارات دانشگاه تهران صفحه ۳۰۷.
- ۱۱- مرتضی محسنی، پدیده جنایی، چاپ اول، تهران، انتشارات گنج دانش، ۱۳۷۵، صفحه ۵۷.
- ۱۲- مجرم کیست؟ جرم‌شناسی چیست؛ تاج‌زمان، دانش، چاپ سوم، انتشارات مؤسسه کیهان، ۱۳۶۹، صفحه ۲۴۸.
- ۱۳- جرم‌شناسی نظری، ترجمه مهدی کی‌نیا، چاپ اول، تهران، مجمع علمی و فرهنگی، سال ۱۳۷۰، صفحه ۱۳۷.
- ۱۴- جرم در مسکو، ترجمه مرکز تحقیقات و پژوهش‌های قوه قضائیه.

مجلات و مقالات

- ۱- بارانی، محمد، کاهش آسیب‌پذیری اجتماعی، سرقت، مجله امنیت، سال دوم، شماره چهارم، ۱۳۷۷.

۲- روزنامه جمهوری اسلامی ایران، ناامن‌ترین شهرهای جهان در آمریکا است، تاریخ یکشنبه اول شهریور ماه ۱۳۷۷، صفحه آخر، تهیه توسط خیرگزاری جمهوری اسلامی ایران- ر.م.

۳- گسن، ریموند، روابط میان پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۶-۲۰، ۱۳۷۶.

۴- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، سیاست جنایی سازمان ملل متحد، مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۸، تابستان ۷۵ تا زمستان ۱۳۷۵.

۵- زمینه اسکان

۶- چرا کنفرانسی در مورد شهرها، کنفرانس مدل مستقر در مورد سکونتگاههای افغانی، استانبول- ترکیه ۳-۴ ژوئن ۱۹۹۶.

۷- مقاله روابط میان پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری، نوشته ریموند گسن، ترجمه دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ در مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی شماره ۲۰-۱۹، صفحه ۶۱۱.

۸- مقاله کاهش آسیب‌پذیری بزه‌دیدگان احتمالی سرقت، نوشته محمد بارانی، شماره چهارم، مرداد ماه ۱۳۷۷، صفحه ۱۴.

پایان‌نامه‌ها

۱- مسگرانی، محمد، سیاستهای شهری مؤثر در پیشگیری از جرایم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، مهر ماه ۱۳۷۷.

اسناد

۱- سیاستهای شهری و پیشگیری از وقوع جرم، ترجمه حشمتا... بشارت، موضوع سند A,CONF,169.10

۲- سند جرم در مسکو ترجمه دفتر تحقیقات پژوهشهای قوه قضائیه.

3- A,CONF,169.10-3

4- A,CONF,169.10-4